

fact that, based on the Eurobarometer survey results in 2006 and 2012, this area is problematic in other EU countries. European countries insist that everyone should know at least two foreign languages, but this strong desire does not always reach the desired goal.

Key words: language policy, foreign languages, education of Hungary, recommendations of the European Union, integration.

УДК 373.13

DOI 10.31339/2413-3329-2019-1(9)-223-226

Яров Тетяна Коріївна,

аспірант,

Мукачівський державний університет, м. Мукачеве

ПАРТНЕРСТВО ШКОЛИ ТА СІМ'Ї У ВИХОВНОМУ ПРОСТОРІ ОСВІТНЬОГО ЗАКЛАДУ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

У статті проаналізовано зарубіжний досвід партнерства школи та сім'ї, який спрямований на підвищення ефективності діяльності закладу освіти. Подано пропозиції щодо застосування цього досвіду для модернізації освітнього простору в Україні. Аналіз науково-педагогічної літератури дозволив узагальнити різні підходи до співпраці сім'ї з педагогічним колективом: від традиційних підходів родинного виховання до системної та систематичної взаємодії батьків із закладом освіти, яка реалізується сьогодні. Проаналізовано зарубіжний досвід, що має цінні напрацювання з питань залучення батьків до різних форм участі в організації навчального простору їхньої дитини (від фінансової участі до професійної підтримки сім'ї з широкого кола навчальних і виховних питань).

Ключові слова: школа, сім'я, партнерство, співпраця школи та сім'ї, виховання особистості дитини.

Постановка проблеми. Соціальне середовище, що оточує дитину, відіграє важливу роль у її житті та розвитку. Дитина як особистість формується під впливом навколишніх умов життя, але основу в її вихованні дають батьки. Саме родина, долучаючи дитину до моральних, ідейних і культурних цінностей суспільства, є одним із найважливіших чинників соціалізації особистості, про що свідчать численні дослідження вітчизняних науковців (О. Безпалько, І. Зверева, С. Харченко, К. Девченко, І. Трубавіна та інші). Завдання ж школи полягає у залученні батьків до загального виховного процесу, озброєнні їх основами сімейного виховання, постійній кваліфікованій допомозі [3; 6; 7].

Аналіз актуальних досліджень і публікацій. Особливої вагомості проблема взаємодії школи та сім'ї набуває в системі гуманістичної освіти, яка спрямована на особистісний розвиток і творчу самореалізацію особистості в культурі і соціумі. Успішне розв'язання завдань особистісно орієнтованого навчання і виховання можливе за умови плідної співпраці вчителів і батьків, координації виховних впливів школи та сім'ї. Ефективність взаємодії школи і сім'ї значною мірою залежить від правильного розуміння суті співпраці вчителів і батьків, знання конкретних психолого-педагогічних аспектів її реалізації.

Якість надання освітніх послуг залежить від тісної співпраці навчального закладу та батьків. Тому неналежне виконання своїх обов'язків чи байдужість до дитини однією із сторін негативно позначається на партнерстві «педагогічного трикутника»: батьки – дитина – вчителі. Розглядаючи освіту і становлення людини в контексті культури, науковці відзначають два ефективних для виховання людини інститути – школу і сім'ю [1].

В. Оржеховська [4], Л. Харченко [7] вважають, що виховання дітей у школі і сім'ї – це нероздільний процес, зорієнтований на спільні зусилля навчального закладу і сім'ї у вихованні школярів. Його здійснення передбачає єдино спрямовану взаємодію у взаємозалежній діяльності у системі стосунків батьків і педагогів. Стосунки співпраці передбачають рівність сторін, взаємну доброзичливість і повагу. Науковці відзначають значну роль шкільних рад із залучення батьків до розробки та реалізації програм, спрямованих на оптимізацію навчального процесу [5]. Шкільні Ради беруть участь в оцінці роботи школи, у розробці та затвердженні плану навчальної та позашкільної діяльності, плануванні залучення різноманітних ресурсів, пошуку додаткового фінансування, тобто разом з персоналом школи та директором вибудовують освітню політику школи та її фінансування.

В умовах суспільно-політичної та економічної кризи порушується повноцінне функціонування сім'ї [6]. Тому вона потребує допомоги, соціально-правового захисту і підтримки, впровадження нових ефективних форм соціально-виховної роботи з родиною. В цьому плані заслуговує уваги вивчення зарубіжного досвіду.

Мета статті: здійснити аналіз зарубіжної психолого-педагогічної літератури з проблем партнерства школи і сім'ї у європейських країнах, де цьому питанню надається значна увага з боку держави та суспільства.

Результати дослідження. Міжнародний досвід педагогічної діяльності засвідчує особливу роль сім'ї у становленні особистості дитини, участі батьків в ухваленні рішень у питаннях, які стосуються школярів. Е. Бергер підкреслює, що будь-яка зміна режиму роботи школи, введення нових освітніх програм або нових форм оцінювання досягнень школярів є предметом обговорення. Також батькам важливо знати, як саме школа забезпечує виконання стандартів освіти, яким є рівень якості навчання [8]. Дослідник наголошує на тому, що педагогічний персонал і батьки залучаються до реалізації політики школи на етапах оцінки результатів, планування роботи, а також обов'язково – на початку будь-яких нововведень [8]. Важливо залучати батьків до оцінки та обговорення програм розвитку школи тільки в тому випадку, якщо: 1) школа має здійснити вибір альтернативних програм розвитку і залучення батьків може вплинути на нього; 2) наявна можливість врахування думки батьків під час ухвалення рішень.

Особливо актуальним є залучення батьків до роботи з підвищення якості освіти. Воно передбачає не просто надання інформації про зміни в роботі школи, а й закріплення відповідальності за участь у цій роботі.

Залучення батьків до оцінки роботи загальноосвітнього навчального закладу та прийняття батьками відповідальності за зміни в її діяльності можна представити у такій послідовності: інформування батьків; можливість батьків висловлювати думку, яка впливає на важливі шкільні рішення; участь батьків у формуванні пропозицій щодо прийняття рішень [5].

Освітні інституції різних країн пропонують батькам різні варіанти такої уявної «ієрархії відповідальності».

Форми участі батьківської спільноти в управлінні школою у світовій практиці різноманітні: ради, комітети, комісії – такі органи можуть виконувати функції керування, опікування, сприяння, погодження тощо. Всі ці форми громадського управління можна об'єднати під загальною назвою «Шкільні ради». Крім роботи шкільних рад, досить швидко в практику управління освітою входять Батьківські збори (Батьківські конференції) в масштабах країни, міста, освітнього округу, мікрорайону та інших територіальних спільнот, в рамках яких можна забезпечити певну рівновагу прав і обов'язків дітей, батьків (родин) і шкільних працівників. Наведемо приклади таких Шкільних рад у деяких країнах.

Цікавим є досвід Польщі. Старший інспектор Ради з питань освіти міста Познань П. Вантух аналізує досвід педагогіки партнерства. Польське законодавство передбачає, що батьки є активними партнерами школи. Вони можуть впливати на шкільну

політику через батьківські ради. В навчальному закладі формується Рада батьків школи і президія, до яких обирають по одному представнику від кожного класу. Також обираються секретар і скарбник, який стежить за фінансовими звітами, адже Рада батьків має свій бюджет, сформований з благодійних внесків (за можливістю) та «зароблених» коштів на благодійних пікніках, які влаштовують батьки для шкільної спільноти. Кошти витрачаються на не передбачені шкільним бюджетом витрати (купівлю спортивної форми для виступу шкільної збірної, оплату квитка в літній табір для дитини з малозабезпеченої сім'ї, походи, а також додаткові гуртки) [2].

Польський досвід засвідчує, що всешкільна батьківська рада обирається так: один представник класної батьківської ради є представником у всешкільній раді. Рада батьків сама у своєму положенні визначає, як повинен відбуватись зворотний зв'язок з іншими батьками. З директором, зазвичай, зустрічається тільки група представників від різних класів – 10 – 20 людей. Але директор жодним чином не може впливати на те, хто саме буде у всешкільній батьківській раді та яким чином буде відбуватись комунікація між батьками. Разом з правами батьки мають обов'язки. Наприклад, відповідальність за те, щоб дитина ходила до школи, щоб була одягнута та мала шкільне приладдя. Наявність у школі батьківської ради є обов'язковою, хоча деколи є проблеми з обранням до неї. Також є проблема, що директори замало говорять про права і обов'язки батькам.

Ефективна організація роботи батьківських Шкільних рад сприяє зниженню рівня відчуження системи освіти від суспільства. Крім того, розвиток громадської участі батьків в управлінні є механізмом і засобом підвищення ефективності і якості шкільної освіти. Права й обов'язки батьків враховано на законодавчому рівні. Рада Європи ухвалила Хартію, в якій зазначаються обов'язки і права батьків. Також на законодавчому рівні – у законах і постановах, які діють для шкіл по всій Польщі – є чіткі положення про це. Так само там прописані права і обов'язки вчителів і директорів. Прав і обов'язків батьків багато.

Найважливіші з них:

- батьки мають право давати свої висновки і консультації органам влади;
- батьківська рада ухвалює профілактичну програму для школи; у ній програмі є опис того, які заходи мають бути проведені для профілактики алкоголю, куріння, наркотиків, різних загроз від соціальних мереж;
- батьки ухвалюють принципи психологічної допомоги учням та установи з якими співпрацюватиме школа.

На практиці це діє по-різному. У школах, де батьки недостатньо активні, існує практика, що вчителі складають цю програму і пропонують її батькам на затвердження. У такому випадку відбувається обговорення з батьками, деколи щось змінюють, а деколи ухвалюють програму повністю. Запровадження такої форми управління школою передбачає зростання відповідальності школи за оновлення освіти та її якості. Школи забезпечені повноваженнями в контексті освітньої реформи. При цьому їх підзвітність громадськості (батьківській Шкільній Раді) ставить їх в більш відповідальну позицію.

Другий рівень впливу та відповідальності батьків передбачає врахування їхньої думки під час формування важливих рішень, і в першу чергу – щодо підвищення ефективності навчання учнів. Дослідження показують, що успішність зростає, коли батьки, учні та вчителі працюють єдиною командою. Двосторонній зв'язок між сім'єю і школою необхідний як для школи, оскільки вчителі отримують більше інформації про потреби дитини і можуть покластися на допомогу батьків, так і для самих батьків, адже поінформованість батьків про діяльність школи та навчання дитини сприяє більш активному та цілеспрямованому розвитку індивідуальності учня. Цей напрям співпраці реалізується на практиці в різних формах.

У Фінляндії навчальний рік розпочинається в серпні і впродовж першого місяця вчитель зустрічається з батьками

кожного учня. За участі дитини вони планують навчальний рік: учитель озвучує вимоги навчального плану, батьки говорять про те, чого хочуть, щоб навчили їхню дитину; учень зазначає, чого він хоче навчитись. Узгоджені очікування коротко фіксують у відповідній картці. До них повертаються наприкінці першого півріччя, аби переглянути, чи в заданому напрямку рухаються, і, за потреби, відкоригувати. Наприкінці навчального року аналізують і зазначають результати. Батьки довіряють школі, довіряють державі, тому вдячні за допомогу і роблять все, що їм радять спеціалісти. Питання про соціальний статус та професію батьків вчителям дозволено ставити лише в крайніх випадках, анкетування та опитування подібного типу заборонені. У Фінляндії не лише освіта є безкоштовною, але й усе пов'язане з навчальним процесом: підручники, канцелярські товари та інші матеріали для навчання, екскурсії та шкільні поїздки, харчування, шкільний транспорт. Окрім того, будь-який збір коштів з батьків заборонений. Батькам замість домашніх завдань рекомендують разом з дітьми відвідати музей, галерею, сходити на пікнік, у басейн тощо. Так відбувається соціалізація дітей та налагодження тісніших контактів між батьками та дітьми.

Самостійність і відповідальність – два основні принципи організації навчального процесу в Нідерландах. Школи автономні у виборі навчальних програм та підручників, форм та методів організації навчання, розподілі коштів відповідно до власного бюджету на покращення навчально-методичної та матеріально-технічної бази закладу, добір педагогічних кадрів та організації підвищення їх кваліфікації. Водночас вони відповідальні перед громадою за якість надання освітніх послуг, тому кожна школа веде кропіткий аналіз динаміки успішності кожного учня. Кожен із батьків може ознайомитися з річним та перспективним планом роботи школи, який друкується в батьківському бюлетені, брати активну участь у житті школи. Батьки співпрацюють також з установами, які надають послуги з харчування дітей. Школа уважно стежить за успішністю і особистісним зростанням кожного учня, розроблює спеціальні форми інформування батьків про результати навчання дітей, забезпечує зворотний зв'язок.

У Фінляндії вся інформація про дитину (спостереження та рекомендації вчителів, психологів, медиків) викладається в простір єдиного освітнього ресурсу, до якого мають доступ співробітники навчальних закладів та батьки учнів. Якщо учень переходить до іншого навчального закладу, інформація про нього зберігається, і доступна як для батьків, так і для співробітників нового навчального закладу. Отже, немає потреби збирати батьків, щоб повідомляти про результати навчання дитини. У випадках виникнення проблемних моментів батьки запрошуються на індивідуальні співбесіди для пошуку спільних рішень у найбільш коректній формі.

Американські дослідники з питань сімейного виховання Дж. Кер'ю (J. Carew), І. Гудмен (E. Goodman), пояснюючи важливість «сімейно-вчительського партнерства», стверджують, що «родина та вчителі мають індивідуальні й унікальні знання про дитину». Але як вони зможуть побачити дитину як єдине ціле, якщо існують окремі індивідуальні особливості дитини, які можуть побачити тільки батьки чи тільки вчителі [9]. Сучасна американська дослідниця Ліліан Кац (L. Katz) виділяє 7 основних розбіжностей між батьками і вчителем у сприйнятті дитини. Наприклад, вона відзначає, що «батьки, безумовно, люблять свою дитину як індивідуальність, у свою чергу, вчителі мають можливість розглядати цю ж дитину та її індивідуальні особливості в умовах групи» [8]. Тобто вони бачать дитину по-різному, з різних боків, а щоб побачити її в цілому, слід об'єднати зусилля батьків і вчителів. У сучасній родинній політиці США існують деякі пріоритетні напрямки родинного виховання: шкільно-сімейне виховання, батьківська просвіта, підготовка молоді до сімейного життя. Велика увага у США приділяється подоланню перешкод до створення позитивного сімейно-вчительського партнерства: різниця в походженні, стрес, різні життєві цінності й досвід, комунікативні здібності й дискомфорт, різниця в сприйнятті дитячих потреб та інші.

Щодо батьківської просвіти у США, то на даний період вона досягає дуже високого рівня. Соціальні і педагогічні працівники проводять спеціальні курси для батьків з родинного виховання. На всіх рівнях (школа, мікрорайон, місто та ін.) діють батьківські асоціації, що організовують благодійну діяльність, працюють з неблагополучними сім'ями, ведуть у школах гуртки чи навіть проводять уроки як волонтери. Також у США діють батьківсько-вчительські асоціації, робота яких включає лекції для батьків, групові та індивідуальні бесіди, зустрічі з батьками, відвідування дітей на дому та інше. В Америці існує велика кількість програм, що навчають батьків у трьох напрямках:

- 1) батьки - діти (FAPE, HIPPU, Anoka, Parent-to-ParentProgram);
- 2) батьки - діти - вчителі (CFC, NEA, TheChildren'sSchool);
- 3) підготовка працівників для роботи у сфері батьківської просвіти (Family Life Education Program, the programs of National Council of Family Relations and National Council for Parent Involvement in Education) [8].

Індивідуальні досягнення або складнощі учнів не є предметом розгляду на групових зборах батьків в жодній країні. Може розглядатись проблемна ситуація, яка потребує з'ясування

позиції батьків, та при цьому зберігається «право на приватність» кожного учня, батька, родини.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Бібліографічний аналіз досвіду партнерської взаємодії школи з родиною різних країн дозволив зробити ряд висновків. Актуальними у психолого-педагогічній літературі зарубіжних країн є проблеми ключових особливостей організації ефективної співпраці шкіл з батьками та використання адміністрацією і вчителями різноманітних методів моніторингу і діагностики проблем на ранній стадії їх виникнення. Важливим також є проблеми врахування думки і оцінки батьків, що забезпечує індивідуалізацію виховного процесу. Вивчення зарубіжного досвіду партнерства начального закладу і сім'ї спонукає переосмислити власні професійні ролі і сутність професійної діяльності. Зарубіжні дослідження спонукають до глибшого аналізу проблеми партнерства та втілення передового досвіду в практику вітчизняної науки. Подальшого розвитку, на наш погляд, потребує проблема обґрунтування і розробок сучасних технологій взаємодії сім'ї і школи. Важливим є поєднання виховання дитини в сім'ї з вихованням її в колективі однолітків.

Список використаних джерел

1. Батьківські збори / Т. В. Виноградова. – Харків: Вид. група «Основа», 2006. – с. 237.
2. Говорити з батьками. Польський досвід педагогіки партнерства [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://nus.org.ua/articles/pedagogika-partnerstva-polskyj-dosvid/>
3. Інтегровані соціальні служби: теорія, практика, інновації. Навчально-методичний комплекс / Авт.упоряд. О.В. Безпалько, І.Д.Зверева, З.П. Кияниця, В.О.Кузьмінський, В.П.Лютій, Ж.В.Петрочко, М.І.Ростольна, Д.І.Стрига / [за заг. Ред. І.Д.Зверев, Ж.В.Петрочко] – К.: Фенікс, 2007. – 528с.
4. Оржеховська В.М. Взаємодія навчального закладу і сім'ї: стратегії, технології і моделі / В.М. Оржеховська. – Харків: Видавництво «Точка», 2007. – 192 с.
5. Порівняльна педагогіка: Навч. посіб. // Упоряд.: І. М. Богданова та ін. – О.: ПДПУ ім. К. Д. Ушинського, 2000. – 164 с.
6. Трубавіна І. М. Соціально-педагогічна робота з неблагополучною сім'єю : навч.-посіб. / І. М. Трубавіна. – К.: ДЦССМ, 2003. – 130 с.
7. Харченко Л. П. Співробітництво соціального педагога із сім'єю / Л. П. Харченко // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2012. – № 3. – С. 54–60.
8. Berger E. Parents as partners in education. NJ: Merrill Publishing Company.
9. Carew J., Googman E., Grotberg E., Katz L., Wattenberg W., Ziglar E., Cascione R. (1980). Parenting in a changing society. Washington DC: National Institute of Education.

References

1. Bat'kivski zbory (2006) [Parental collections]. Kharkiv: Vyd. hrupa «Osnova», s. 237.
2. Hovoryty z batkamy. Polskyi dosvid pedahohiky partnerstva [Talk to your parents. Polish experience of partnership pedagogy]. URL: <http://nus.org.ua/articles/pedagogika-partnerstva-polskyj-dosvid/>
3. Intehrovani sotsialni sluzhby: teoriia, praktyka, innovatsii.navchalno-metodychnyi kompleks (2007) [Integrated social services: theory, practice, innovation. Educational and methodical complex] / Avt.uporiad. O.V. Bezpalko, I.D.Zvierieva, Z.P. Kyianytsia, V.O.Kuzminskyi, V.P.Liutyi, Zh.V.Petrochko, M.I.Rostolna, D.I.Stryha / [za zah. Red. I.D.Zvierievoi, Zh.V.Petrochko] K.: Feniks, 528s.
4. Orzhekhovska V.M. (2007) Vzaiemodiia navchalnoho zakladu i simi: stratehii, tekhnolohii i modeli. [Interaction of the educational institution and the family: strategies, technologies and models] Kharkiv: Vydavnytstvo «Tochka». 192 s
5. Porivnialna pedahohika: Navch. Posib (2000). [Comparative pedagogy: Teaching. manual] / Uporiad.: I. M. Bohdanova ta in. – O.: PDPU im. K. D. Ushynskoho, 2000.164 s.
6. Trubavina I. M. (2003) Sotsialno-pedahohichna robota z neblahopoluchnoiu simieiu [Socio-pedagogical work with a dysfunctional family] : navch.-posib. K.: DTSSM, 2003. 130 s.
7. Kharchenko L. P. (2012) Spivrobitnytstvo sotsialnoho pedahoha iz simieiu [Cooperation of a social teacher with his family]. Sotsialna pedahohika: teoriia ta praktyka. № 3. S. 54–60.
8. Berger E. Parents as partners in education. NJ: Merrill Publishing Company.
9. Carew J., Googman E., Grotberg E., Katz L., Wattenberg W., Ziglar E., Cascione R. (1980). Parenting in a changingsociety. Washington DC: National Institute of Education.

В статтє проанализирован зарубежный опыт партнерства школы и семьи, направленный на повышение эффективности деятельности образовательного учреждения. Представлены предложения по применению этого опыта для модернизации образовательного пространства в Украине. Анализ научно-педагогической литературы позволил обобщить различные подходы к сотрудничеству семьи с педагогическим коллективом от традиционных подходов семейного воспитания к системному и систематическому взаимодействию родителей с учебным заведением, которые реализуются сегодня. Проанализированный зарубежный опыт, имеет ценные наработки по привлечению родителей к различным формам участия в организации учебного пространства их ребенка (от финансового участия до профессиональной поддержки семьи по широкому кругу учебных и воспитательных вопросов).

Ключевые слова: школа, семья, партнерство, сотрудничество школы и семьи, воспитание личности ребенка.

The author of the article analyzes the international experience of partnership between school and family, which is aimed to increase the effectiveness of an educational institution. The basis of partnership pedagogy is communication, cooperation and collaboration between teacher, student

and parents. They are united by common goals and aspirations. Also they are voluntary, like-minded and equal participants in the educational process, which are responsible for the result. Successful solving of tasks of personally oriented education and upbringing is possible with effective cooperation between teachers and parents, coordination of educational influences of school and family. The effectiveness of the interaction of school and family largely depends on the correct understanding of the essence of cooperation between teachers and parents, knowledge of specific psychological and pedagogical aspects of its implementation. There are presented the suggestions of using this experience of modernization of the educational space in Ukraine. The analysis of scientific and pedagogical literature is allowed to generalize different approaches of the family's cooperation with the pedagogical staff from the traditional approaches of family education to the systematic parents' interaction with the educational institution, which is being implemented today. The foreign experience, which has valuable achievements on the involvement of parents to different forms of the participation in a child's educational organization (from the financial participation to the professional support of family on the wide range of educational and upbringing issues), has been analyzed. The international experience of pedagogical activity demonstrates the special role of the family in the formation of the child's personality, the parents' participation in making decisions in matters relating to students. The quality of educational services depends on the close cooperation between the educational institution and parents.

Key words: school, family, partnership, school and family cooperation, education of the child's personality.